

JOZUA

Historische boeken Inleiding deel 2

De politieke en godsdienstige omgeving van
Israël in de historische boeken.

GELEZEN UIT

Herziene Statenvertaling

BELUISTER OF BEKIJK

versvoorvers.org/jozua/historische-boeken-inleiding-deel-2

BELUISTER OF BEKIJK

Inhoud

1	Israël en het oude Babylonië	3 min	4
2	Egypte als buur en bondgenoot van Israël	4 min	5
3	Aram en de dreiging voor Israël en Juda	5 min	7
4	Assyrië en de ondergang van Noord-Israël	3 min	9
5	Archeologie bevestigt Bijbelse koningen	3 min	10
6	Ninevé en het einde van Assyrië	2 min	11
7	De opkomst van het Babylonische Rijk	2 min	12
8	Juda in ballingschap en de beloofde terugkeer	2 min	13
9	Perzië en de terugkeer van de Joden	2 min	14
10	Gods verbond en Israëls ontrouw	4 min	14
11	Israëls ondergang als oordeel van God	2 min	16
12	Eén God en de nationale goden	4 min	17
13	Oorlog en de reputatie van Israëls God	2 min	18
14	Geloof doorgeven aan de volgende generatie	4 min	19

15	De aantrekkingskracht van vruchtbaarheidsgoden	3 min	21
16	Dagon en de strijd met de Filistijnen	4 min	23
17	Baäl, Asjera en Astoreth	4 min	25
18	Molech, Kamos en de kinderooffers	3 min	26
19	Mozes en Christus als grondleggers	2 min	28
20	Jozua en de apostelen als opvolgers	3 min	29
21	De richteren en God als Koning	3 min	30
22	Monarchie en de institutionalisering van de kerk	3 min	31
	Om verder te lezen		32

1

Israël en het oude Babylonië

We gaan verder met onze inleiding op de historische boeken van het Oude Testament. We hebben nog wat materiaal te behandelen. Ik zal veel voorlezen in plaats van uit mijn hoofd te spreken, omdat hier veel historische bijzonderheden aan bod komen. Ik wilde jullie iets meegeven van de historische achtergrond van de wereld rondom Israël.

De historische boeken gaan eigenlijk over het volk Israël. Geografisch gezien is het een heel klein stukje grondgebied, ongeveer zo groot als Rhode Island, geloof ik. Het is een heel klein land. Op één plek is het van de ene kant naar de andere maar zes mijl breed. Een heel klein land, maar bijna alle belangrijke gebeurtenissen in de Bijbel spelen zich daar af. Omdat het een klein land is en omringd wordt door grotere en belangrijke landen, gaan de verhalen natuurlijk ook over de betrekkingen van Israël met die andere landen eromheen. Het is nuttig om iets te weten van wat er in de wereld gebeurde, naast wat er in Israël gebeurde. Vooral in dat deel van de wereld dat invloed had op de verhalen die we gaan lezen. Daar willen we het even over hebben.

De grote rijken uit dat gebied, die de wereld van hun tijd veroverden en elk gedurende een verschillende tijdsduur heersten, beginnen met het oude Babylonië. Dat staat niet in onze aantekeningen, omdat het oude Babylonië van vóór de tijd is die we bekijken. In de dagen van Abraham was Babylonië, of Mesopotamië, heel belangrijk. Hammurabi, de koning van Babylon, heeft een heel belangrijk monument nagelaten. De wetten van Hammurabi worden, geloof ik, in het British Museum tentoongesteld, als ik me niet vergis. Het was in de tijd van Abraham een zeer ontwikkelde samenleving.

Abraham leefde tweeduizend jaar vóór Christus. Er zijn hele bibliotheken met Babylonische literatuur ontdekt in Ur van de Chaldeeën, waar Abraham vandaan kwam. Dat is tweeduizend jaar vóór Christus. Dat was trouwens heel belangrijk. Het heeft niets te maken met de boeken die we nu gaan bestuderen, behalve dan dat de

Joden over wie we nu lezen, de Israëlieten, van Abraham afstammen en dat hij uit het oude Babylonië kwam. Hij verliet een zeer ontwikkelde cultuur, een heel heidense cultuur natuurlijk.

Datzelfde oude Babylonië werd uiteindelijk het machtige rijk van Babylon onder Nebukadnezar, maar dat was veel later. Vóór die tijd, tussen de tijd van Abraham en de tijd van Jojachin, toen Nebukadnezar zijn veroveringen uitvoerde, kwamen andere rijken op die machtiger of invloedrijker werden dan Babylonië, in elk geval in Israël.

2

Egypte als buur en bondgenoot van Israël

Een daarvan was natuurlijk Egypte. Egypte speelde een grote rol in de boeken die hieraan voorafgaan: de periode van de uittocht, in de tijd van Mozes. Mozes werd in Egypte geboren. Dat gold ook voor alle mensen die uit Egypte vertrokken. En enkelen van degenen die uit Egypte vertrokken en het Beloofde Land binnengingen, waren in Egypte geboren.

Egypte was tot ongeveer de tijd van de uittocht het machtigste land ter wereld. We hebben geen volledige verslagen uit die periode, maar we weten dat Egypte daarna niet erg invloedrijk meer was. Misschien kwam dat doordat ze in één keer ongeveer drie miljoen van hun slaven kwijtraakten, en ook hun hele landbouw, hun vee, hun leger en hun farao. Dat zou de status van een land als supermacht behoorlijk ondermijnen.

Als we bij de tijd van Jozua komen en bij de periode die we bekijken, was Egypte niet zo groot of zo belangrijk. Het was nog altijd groter dan Israël, en heel af en toe komt het als een bijzaak in het verhaal voor. De Egyptische koning Sisak, die we noemden toen we het over archeologische vondsten hadden, viel tijdens de regering van Rehabeam eenmaal Juda binnen, volgens 1 Koningen hoofdstuk 14, vers 25 en 26. We hebben gezien dat archeologen de inscriptie van Sisak hebben gevonden waarin hij die inval vermeldde. Dat wordt zowel door de Bijbel als door de archeologie bevestigd.

Latere koningen van Juda waren soms geneigd op Egypte te vertrouwen als bondgenoot, terwijl ze dat niet moesten doen. Hizkia werd bijvoorbeeld door bepaalde raadgevers sterk in die richting beïnvloed. Dat was toen de Assyriërs heel machtig

waren geworden en de hele streek bedreigden. Kleinere landen als Israël, Syrië en Juda kwamen destijds sterk in de verleiding om grote bondgenoten te zoeken die hen konden helpen de invallen van het Assyrische imperialisme te weerstaan.

Hizkia werd in elk geval sterk beïnvloed om op Egypte te vertrouwen voor hulp tegen de Assyriërs. Maar de profeet Jesaja waarschuwde Hizkia dat het God zou mishagen als hij op Egypte vertrouwde. Hij raadde hem aan eenvoudig op de Heere te vertrouwen. Juist omdat Hizkia op de Heere vertrouwde in plaats van op Egypte, stuurde God die engel om die honderdvijfentachtigduizend Assyriërs te doden en Jeruzalem te bevrijden.

Zelfs Rabsake, de generaal van de Assyriërs die de stad Jeruzalem belegerde, zei tegen Hizkia, terwijl hij naar de muren van de stad schreeuwde:

Nu, zie, u vertrouwt voor uzelf op die geknakte rietstaf, op Egypte. Maar als iemand daarop leunt, dringt hij in zijn hand en doorboort die. Zo is de farao, de koning van Egypte, voor allen die op hem vertrouwen.

2 KONINGEN 18:21

Daar had hij behoorlijk gelijk in. De Assyriërs hadden Egypte vrij goed ingeschat. De meeste mensen die voor hulp op Egypte vertrouwden, kregen geen hulp van hen.

Er is nog één ander belangrijk moment waarop Egypte een rol speelt in de historische boeken, en dat is in de tijd van Josia. Helaas negeerde Josia, die over het algemeen een goede koning was, de raad van een profeet die hem afraadde dit te doen. Hij trok eropuit om te vechten tegen farao Necho, een van de Egyptische farao's, die de Assyriërs bij Karkemis wilde aanvallen. Het was de nederlaag van de Egyptenaren bij Karkemis die Assyrië echt tot een wereldmacht maakte. Daardoor verdween Egypte zo ongeveer helemaal van het toneel. Om de een of andere reden — ons wordt niet precies verteld waarom — wilde Josia niet dat Egypte de Assyriërs zou overwinnen. Dus trok hij eropuit om tegen farao Necho te vechten en kwam daarbij om het leven. Helaas had een profeet hem daadwerkelijk gezegd dat hij het niet moest doen. Hoewel hij verder een goede koning was, was dat zijn fatale fout, letterlijk fataal voor hem. Over die slag bij Karkemis en de dood van Josia kun je lezen in 2 Kronieken 35.

3

Aram en de dreiging voor Israël en Juda

Een andere belangrijke buur van Israël, die echter nooit de status van wereldmacht bereikte, was Aram, dat wij Syrië zouden noemen. Volgens mij is in de New King James, die ik gebruik, de naam Syrië gehandhaafd omdat de King James het woord Syrië gebruikt. Maar de meeste geleerden zouden dit volk Aram noemen. Het Aramees is naar Aram genoemd. Zoals ik al zei, gingen de Joden uiteindelijk die taal spreken. Abraham stuurde zijn boodschapper eropuit om voor Izak een vrouw te halen uit Paddan-Aram, uit precies deze streek, uit Syrië.

Syrië was nooit een heel grote macht. Maar omdat ze aan één kant van Israël lagen en Israël meestal vijandig gezind waren, speelden ze in veel verhalen in de Bijbel een belangrijke rol, meestal als tegenstanders. Het belangrijkste aan Syrië, of Aram, is de rol die ze speelden bij het uitgroeien van de Assyriërs, een heel ander volk, tot een wereldrijk. Eeuwenlang waren de Assyriërs in hun doelstellingen niet bijzonder op gebiedsuitbreiding gericht. Ze waren voor het grootste deel bereid te leven en te laten leven. Maar de Syriërs, de mensen van Aram, vielen Assyrië daadwerkelijk binnen. Meestal zonder succes, maar vaak genoeg om als een horzel te zijn, om hen echt te irriteren. Na een paar eeuwen dachten de Assyriërs gewoon: 'We zijn dit zat.' Dus vielen ze Syrië binnen en besloten ze het hele gebied over te nemen. Uiteindelijk werden ze zelf een wereldmacht, bijna onbedoeld.

De Syriërs moeten niet verward worden met de Assyriërs. Syrië is een klein land dat aan Israël grenst. De hoofdstad is Damascus. Je kent die naam misschien omdat de apostel Paulus daarheen op weg was om christenen te arresteren. Hij was op weg naar Damascus. Hij reisde dus kennelijk naar het buitenland om christenen te vervolgen, en onderweg daarheen ontmoette hij Jezus. Maar Damascus is belangrijk in de historische boeken omdat het de hoofdstad van Aram is. En Aram is belangrijk omdat ze voor moeilijkheden zorgen.

Er was zelfs een moment waarop Syrië, of Aram, zich met het noordelijke koninkrijk Israël verbond tegen Juda. Dat kwam doordat de Assyriërs hen nu bedreigden. Het was alsof Syrië Assyrië één keer te vaak had aangevallen, en nu sloegen de Assyriërs terug. Dus Syrië is doodsbang, en ze proberen een coalitie van kleine koninkrijken bijeen te

brengen om de Assyriërs af te slaan. Ze kregen het noordelijke koninkrijk Israël zover dat het ermee instemde, maar Achaz en Juda kregen ze niet zover. Ze besloten hem te dwingen. Dus besloten Israël en Syrië samen tegen Juda op te trekken.

Dat was wat koning Achaz dwarszat toen de profeet Jesaja naar hem toe ging en zei:

Zeg dan tegen hem: Beheers uzelf, blijf rustig, wees niet bevreesd, laat uw hart niet week worden voor die twee rokende stukken brandhout, voor de brandende toorn van Rezin en Syrië, en van de zoon van Remalia. Syrië heeft immers kwaad tegen u beraamd, samen met Efraïm en de zoon van Remalia, door te zeggen: Laten wij oprukken tegen Juda, het in angst laten verkeren, het onder ons verdelen en de zoon van Tabeal er als koning over aanstellen in het midden van haar. Zo zegt de Heere HEERE: Dat zal niet bestaan en dat zal niet gebeuren! Want het hoofd van Syrië is Damascus, en het hoofd van Damascus is Rezin. En binnen vijfenzestig jaar zal Efraïm verpletterd worden en niet meer als volk bestaan. Ondertussen zal Samaria het hoofd van Efraïm zijn en de zoon van Remalia het hoofd van Samaria. Indien u niet gelooft, voorwaar, u zult geen stand houden.

JESAJA 7:4-9

Bij die gelegenheid gaf God het teken:

Daarom zal de Heere Zelf u een teken geven: Zie, de maagd zal zwanger worden. Zij zal een Zoon baren en Hem de naam Immanuel geven.

JESAJA 7:14

Dat gaf Hij bij die gelegenheid als een profetie aan Achaz.

Je moet Syrië in wezen zien als een klein koninkrijk dat niettemin groot genoeg was om Israël op bepaalde momenten echt in moeilijkheden te brengen. Israël was ook een klein koninkrijk, dus soms was het een belangrijke vijand. Volgens mij was het eerste volk dat Israël in het boek Richteren aanviel een Aramese, een Syrische macht die tegen hen optrok.

4

Assyrië en de ondergang van Noord-Israël

Veel belangrijker dan zowel Egypte als Syrië was Assyrië. Dat was een volk verder naar het oosten en noorden van het Midden-Oosten. Maar zoals ik al zei, breidden ze hun gebied uit als reactie op de moeilijkheden die Syrië hun bezorgde, en uiteindelijk werden ze de overheersende macht in de regio. Natuurlijk veroverden ze het noordelijke koninkrijk Israël en maakten ze er een einde aan toen ze Samaria verwoestten, de hoofdstad van het noordelijke koninkrijk. Dat was het einde van het noordelijke koninkrijk in 722 voor Christus. De Assyriërs zijn dus van belang omdat ze tien van de twaalf stammen voorgoed vernietigden.

Daarna was het een latere Assyriër die naar Jeruzalem trok en het belegerde: Sanherib. Dat is degene van wie de engel van God een heleboel soldaten doodde en daar een einde aan maakte. Dus God spaarde Jeruzalem op dat moment, in die tijd van Assyrische gebiedsuitbreiding. Hij spaarde het noordelijke koninkrijk niet, omdat ze zich helemaal aan de afgoden hadden overgegeven. Maar Hij spaarde het zuidelijke koninkrijk op dat moment wel, omdat Hizkia een godvrezende koning was en tot de Heere bad. Later viel het zuidelijke koninkrijk, aanzienlijk later, in handen van de Babyloniërs. Maar in de Assyrische periode bleef Juda bestaan.

Tiglath-Pileser wordt in het Oude Testament genoemd. Hij regeerde over de Assyriërs van 1115 tot 1076 voor Christus. Hij drong op agressieve wijze naburige gebieden binnen, maar zijn veroveringen waren niet blijvend. Het waren Assurbanipal de tweede en Salmaneser de derde die van 884 tot 824 voor Christus de grenzen van Assyrië uitbreidden tot aan de Middellandse Zee. Daarbij veroverden ze Israël, maar niet Aram. Het was vanwege provocaties vanuit Aram dat hij daadwerkelijk aanviel. Hij versloeg Aram op dat moment niet, maar hij versloeg wel Israël, wat voor ons verhaal nog belangrijker is.

Daarna kwam Tiglath-Pileser de derde, heel belangrijk, van 745 tot 727 voor Christus. Hij voerde een strategie van verovering, deportatie en kolonisatie in, waardoor Assyrië zijn macht uitbreidde. Zijn opvolger was Salmaneser de vijfde, van 727 tot 722 voor Christus. Hij is degene die de hoofdstad van Israël, Samaria, veroverde en de bevolking deporteerde. Daarmee eindigde de geschiedenis van Israël als een koninkrijk dat losstond van Juda.

5

Archeologie bevestigt Bijbelse koningen

Sargon de tweede wordt alleen genoemd in Jesaja 20, vers 1. Er was weinig over hem bekend, maar van 722 tot 705 was hij de volgende heerser van Assyrië. Volgens Jesaja 20, vers 1, voerde hij nog meer veldtochten in Palestina. Het interessante aan hem is dat hij een Assyrische heerser is van wie critici van de Bijbel eeuwenlang zeiden dat hij nooit had bestaan. Ze kenden wel een Sargon de eerste, maar geleerden ontkenden dat er een Sargon de tweede was geweest. Ze bekritiseerden de Bijbel zelfs op grond van de bewering dat Jesaja het mis had door hem te noemen.

Dit is iets wat critici al een aantal keren hebben gedaan. Ze deden hetzelfde met Belsazar. In beide gevallen stonden ze achteraf behoorlijk voor schut. Belsazar was de laatste koning van Babylon. Geleerden zeiden lange tijd dat hij nooit had bestaan, omdat ze daar geen enkel bewijs voor konden vinden. Alleen de Bijbel noemde hem, in Daniël hoofdstuk 5. Maar het is niet verrassend dat er uiteindelijk archeologische bevestigingen over Belsazar opdoken die bevestigden wat de Bijbel zei.

Hetzelfde geldt voor Sargon de tweede. Lange tijd zeiden critici dat er nooit een Sargon de tweede was geweest. De Bijbel had het mis. Maar toen deden ze opgravingen in zijn hoofdstad en vonden ze zijn paleis, met overal zijn naam erop. Dus nu twijfelt niemand eraan dat er een Sargon de tweede is geweest. Zo gaat het zo ongeveer met de critici. De archeologie is hun vriend niet. De archeologie is de vriend van het geloof, want met geloof in de Bijbel loop je altijd voor op de wetenschap. De Bijbel vertelt je dat het waar is voordat de wetenschappers of de archeologen zover zijn. Uiteindelijk komen ze zover.

Als je critici ooit hoort zeggen: ‘Bethlehem was in de eerste eeuw niet bewoond, en daarom kan Jezus niet in Bethlehem geboren zijn’, of: ‘Archeologen hebben nooit enig bewijs gevonden dat Nazareth in de eerste eeuw bestond, dus Jezus kan daar niet zijn opgegroeid’, neem dat dan met een korreltje zout. Wat ze zeggen, is dat ze nog geen bevestiging hebben gevonden. Dat hebben ze over heel wat dingen in de Bijbel gezegd, en keer op keer zijn ze voor schut komen te staan. Je zou denken dat ze ervan zouden leren. Maar blijkbaar zijn ze niet bereid om te leren.

6

Ninevé en het einde van Assyrië

Na Sargon de tweede is Sanherib degene die Jeruzalem belegerde. Hij regeerde in Assyrië van 705 tot 681 voor Christus. Hij maakte Ninevé tot de hoofdstad van Assyrië. Ninevé is natuurlijk die stad waartegen Jona profeteerde. Het was een heel heidense stad, en toen Jona aankwam, zou die over veertig dagen worden verwoest. Tenminste, dat had kunnen gebeuren. Hij zei:

En Jona begon de stad in te gaan, één dagreis. Hij predikte en zei:
Nog veertig dagen en Ninevé wordt ondersteboven gekeerd!

JONA 3:4

Maar toen kwam de koning van Ninevé daadwerkelijk tot bekering. Ik weet niet zeker wie de koning was in de tijd van Jona. En ook de stad kwam tot bekering. Daardoor bleef Ninevé nog honderd jaar bestaan voordat ze door de Meden werden vernietigd.

Ninevé werd door Sanherib tot hoofdstad van Assyrië gemaakt. Hij ondernam een mislukte belegering van Jeruzalem, waar we het al over hebben gehad. Hij is degene die al die soldaten verloor. Esarhaddon, een andere koning, van 681 tot 669 voor Christus, onderwierp Egypte en riep zichzelf uit tot koning der koningen van Egypte. Zestig jaar later kwam er een einde aan het rijk, toen de Meden in 612 voor Christus Ninevé innamen en volledig verwoestten. Dat zou honderd jaar eerder zijn gebeurd als ze zich niet hadden bekeerd. Jona was ongeveer honderd jaar eerder naar hen toe gegaan en had gepredikt:

Ze zouden over veertig dagen sterven.

Maar door hun bekering bleven ze lang genoeg bestaan om in elk geval Egypte te vernietigen.

7

De opkomst van het Babylonische Rijk

Ze werden opgevolgd door het Babylonische Rijk. De Meden veroverden Assyrië, maar stichtten op dat moment geen Medisch Rijk. De Babyloniërs kwamen vooral onder Nebukadnezar aan de macht. Nebukadnezar was zo ongeveer de Alexander de Grote van Babylon. Alexander was natuurlijk een Griek en had toen nog niet geleefd. Maar in de zesde eeuw voor Christus maakte Nebukadnezar Babylon tot de koningin van de volken, of de koningin van de steden van de wereld. De beroemde hangende tuinen van Babylon en de hele Babylonische cultuur die zo legendarisch werd, waren eigenlijk het werk van Nebukadnezar.

Babylonië, dat in wezen hetzelfde gebied is, bestond al heel lang, eigenlijk al eeuwen en eeuwen. Maar in de tussenliggende periode was het niet zo machtig geworden als het onder Nebukadnezar werd. In de tijd van de richteren, ongeveer de tijd waarin ons verhaal begint, breidde Babylon zich niet uit, omdat het in die periode in conflict was met Assyrië. Assyrië breidde zich in die tijd niet uit in de richting van Israël of binnen Israël, maar vocht aan zijn grens aan de andere kant, tegen Babylon. Babylon breidde zich dus niet veel uit in de tijd van de vroege geschiedboeken die we gaan bestuderen. Chaldeeuwse Babyloniërs kwamen in de negende eeuw voor Christus in Babylon aan de macht. Het rijk dat daaruit voortkwam, bekend als Chaldea, verdrong uiteindelijk het Assyrische Rijk tijdens de regering van Nabopolassar, van 626 tot 605 voor Christus. Nabopolassar viel in 605 daadwerkelijk Jeruzalem binnen en voerde gevangenen weg. Onder de gevangenen waren Daniël en zijn drie vrienden. Daniël, Sadrach, Mesach en Abed-Nego werden in 605 door Nebukadnezar als gevangenen naar Babylon meegenomen. Maar vanwege hun gaven werden ze met veel respect behandeld. Het waren heel intelligente en begaafde jonge mannen, en blijkbaar ook knappe jonge mannen. De Babyloniërs besloten hen op te leiden in de cultuur en de taal van de Babyloniërs en hen in te zetten. Dat was de eerste deportatie van Joden naar Babylon, in 605.

8

Juda in ballingschap en de beloofde terugkeer

Daarna was Nebukadnezar de Tweede, van 605 tot 562, degene die de Egyptenaren bij Karkemis versloeg. Maar hij lijfde Egypte niet in. Hij versloeg Egypte daar, maar hij trok niet naar het zuiden om Egypte als deel van zijn rijk in te lijven. Hij maakte Babylon tot de heerseres van de wereld. Hij verwoestte Jeruzalem in 586 voor Christus en voerde de meeste Joden in gevangenschap weg. Dat is een van de grote, belangrijke gebeurtenissen in de geschiedenis van Israël, of in de geschiedenis van Juda.

Bij de profeten wordt gezegd dat de Babylonische ballingschap en het terugbrengen van de Joden uit die ballingschap door God in betekenis zelfs de uittocht overtreffen. Sommige profeten vermeldde dat wanneer God Israël uit de ballingschap zou terugbrengen, ze niet langer zouden zeggen:

Daarom, zie, er komen dagen, spreekt de HEERE, dat er niet meer gezegd zal worden: Zo waar de HEERE leeft, Die de Israëlieten uit het land Egypte geleid heeft,

JEREMIA 16:14

maar dat ze zouden zeggen:

maar: Zo waar de HEERE leeft, Die de Israëlieten uit het land in het noorden en uit al de landen waarheen Hij hen verdreven had, geleid heeft. Ik zal hen terugbrengen in hun land, dat Ik hun vaders gegeven heb.

JEREMIA 16:15

Dus wat het belang ervan betreft was het als een tweede uittocht. De terugkeer van de Joden uit Babylon en de eerdere uittocht uit Egypte waren heel, heel belangrijke gebeurtenissen in de geschiedenis van Israël.

9

Perzië en de terugkeer van de Joden

Het was Nebukadnezar die hen in gevangenschap wegvoerde. Maar hij regeerde niet zo heel lang, en hij had een paar opvolgers. Vervolgens viel het Babylonische Rijk in de tijd van Nabonidus en diens zoon Belsazar in handen van de Meden en de Perzen, die inmiddels hun krachten hadden gebundeld. Het Perzische Rijk begon, of het Medo-Perzische Rijk, zoals het soms wordt genoemd.

Perzië ontstond als natie in de zevende eeuw voor Christus, maar werd tot 558 voor Christus door de Meden overheerst. Toen kwam Kores de Grote op, die een Pers was, als de veroveraar die het Perzische Rijk een krachtige groei zou brengen. Kores veroverde Babylon in 536 voor Christus en maakte daarmee Perzië tot de nieuwe wereldmacht. Kores vaardigde een decreet uit dat buitenlandse gevangenen in het rijk toestond naar hun geboorteland terug te keren. Daarom is dit belangrijk voor ons verhaal, want daardoor konden de Joden teruggaan om Jeruzalem weer op te bouwen. Slechts een klein overblijfsel van hen koos ervoor dat te doen. Maar het feit dat sommigen dat deden, betekende dat Israël weer op de kaart stond en dat de Joodse geschiedenis nog een paar hoofdstukken kreeg en niet eenvoudigweg in Babylon eindigde.

Dit leidde tot de terugkeer van de Joodse ballingen, die Jeruzalem onder Zerubbabel, Ezra en Nehemia herbouwden, later met steun van de Perzische koning Arthahsasta. Dat wil zeggen, Nehemia en Ezra werden door Arthahsasta gestuurd. Esther was getrouwd met een Perzische koning, de voorganger van Arthahsasta, die in de Schrift bekendstaat als Ahasveros, maar bij ons beter bekend is als Xerxes. Hij regeerde in Perzië van 486 tot 465 voor Christus. Dat was de man van Esther.

10

Gods verbond en Israëls ontrouw

Dat is zo ongeveer het hele internationale toneel rond Israël gedurende de hele periode van duizend jaar die we in de geschiedboeken gaan bekijken. Er is ook de godsdienstige omgeving, en die is zeker even belangrijk. Want Israël was niet alleen een natie

in politieke zin, met een politieke geschiedenis, maar een natie waarvan de hele oorsprong en betekenis berustten op haar relatie met Jahweh, Die een na-ijverig God was.

Hij had een verbond met Israël zoals een man dat met zijn vrouw heeft. Zo zag Hij het. Bij de berg Sinaï, toen Jahweh hen uit Egypte had geleid, sloot Hij een verbond met hen dat Hij hun trouw zou zijn als zij Hem trouw zouden zijn. Dat gold voor altijd. Dit is dus als een huwelijksverbond. Later zouden de profeten daarop terugkijken als de tijd waarin God met Israël trouwde, en zij werd als Zijn vrouw gezien.

Zoals een man wil dat zijn vrouw hem seksueel trouw is, zo wilde God dat Israël trouw was door alleen Hem te aanbidden. Wanneer ze niet alleen Hem aanbaden, wanneer ze andere goden aanbaden, beschreef Hij dat als Zijn vrouw die overspel pleegde. Zoals een man het zou zien als de vrouw met wie hij getrouwd is overspel pleegde met andere mannen, zo zag God Israëls aanbidding van afgoden als overspel.

We pakken het verhaal in het boek Jozua dus op kort nadat God dit verbond met Israël heeft gesloten, dit exclusieve verbond, zoals een huwelijk. Hij sloot het veertig jaar vóór het begin van Jozua. Israël is op dat moment bereid te gehoorzamen, bereid trouw te zijn. Ze hebben hun ouders in de woestijn zien sterven omdat die niet trouw waren. Dus tijdens zijn leven volgden ze Jozua wel trouw genoeg.

Maar na zijn dood begonnen velen in Israël af te dwalen van hun trouw aan God. Ze werden nieuwsgierig naar sommige van de heidense godsdiensten om hen heen en voelden zich ertoe aangetrokken. De meeste daarvan worden van tijd tot tijd in de Bijbel genoemd, want Israël is in zijn geschiedenis vaker ongehoorzaam dan gehoorzaam geweest, denk ik dat we wel kunnen zeggen. We weten niet precies hoelang ze in het boek Richteren ongehoorzaam waren. We weten hoelang ze gehoorzaam waren, want tijdens de ambtsperiode van een richter dienden ze God zolang de richter leefde, totdat hij stierf. Dat was meestal veertig jaar of tachtig jaar. Maar daarna vervielen ze in ongehoorzaamheid, en er wordt ons nooit verteld hoelang dat duurde. Er wordt ons nooit verteld hoelang ze ongehoorzaam waren voordat de volgende richter kwam. Maar we weten wel dat ze, zodra de monarchie begon, bijna voortdurend ongehoorzaam waren. Er waren maar heel weinig oplevingen van hun trouw aan Yahweh, onder maar heel weinig koningen.

Toen het koninkrijk in tweeën uiteenviel, had het noordelijke koninkrijk negentien koningen achter elkaar, en geen van hen was goed. Alle koningen van Israël, van het noordelijke koninkrijk, aanbaden afgoden en bevorderden afgoderij. Het noordelijke koninkrijk pleegde dus honderden jaren lang voortdurend overspel. Het zuidelijke koninkrijk had twintig koningen, maar bijna allemaal waren ze slecht. Toch werd de geschiedenis van Juda af en toe onderbroken door een goede koning. Uzzia was een goede koning. Hizkia was een goede koning. Josia was een goede koning. Er waren maar heel weinig anderen. Maar afgezien van misschien een handjevol koningen van Juda waren de anderen allemaal net zo slecht als die in het noorden.

11

Israëls ondergang als oordeel van God

We zien dus dat Israël het grootste deel van de tijd in opstand tegen God leeft, en uiteindelijk komt Gods oordeel over hen. Maar dat komt door die godsdiensten om hen heen. Als Amerika nu instort, zullen de meeste historici zeggen dat het door onze economie komt. We hebben slechte economische beslissingen genomen, of ons leger is te zwak geworden doordat het te veel verspreid was, met te veel troepen die als politiemacht optraden in andere landen waar we niet hadden moeten zijn, of wat dan ook. En we hebben onze middelen te veel versnipperd. Zo zullen historici waarschijnlijk terugkijken op de val van Amerika. Slecht economisch beleid, slecht militair beleid, wie weet wat nog meer? Immigratiebeleid. Ik weet zeker dat er, wanneer Amerika ten onder gaat, veel gepraat zal worden over wat de oorzaak was. En waarschijnlijk zullen dat niet de juiste antwoorden zijn. Het juiste antwoord zal natuurlijk zijn dat Amerika zich van God heeft afgekeerd.

Als we de Bijbel niet hadden, zou dat misschien ook de manier zijn waarop de geschiedenis van Israël herinnerd zou worden. Het is gewoon weer een land dat ten onder ging. Een deel ervan ging ten onder aan Assyrië; een deel ging ten onder aan Babel. Dat gold ook voor heel wat andere landen. Ze waren militair zwak, of ze waren economisch verdeeld, of wat dan ook. Als we de uitleg van de gebeurtenissen in de Bijbel niet hadden, zouden de geschiedenis en de ondergang van Israël op dezelfde manier worden uitgelegd als die van ieder seculier land. Maar dat is het verschil. Israël

was geen seculier land. Het was een land waarvan de hele geschiedenis bestond vanwege God. Hun verhouding tot God bepaalde hun bestaan volledig. En doordat ze zich van God afkeerden, kwam het oordeel over hen en werden ze vernietigd.

12

Eén God en de nationale goden

Daarom moeten we niet alleen kijken naar de politieke geschiedenis om hen heen, maar ook naar de godsdienstige invloeden waarvoor ze uiteindelijk bezweken en die een einde maakten aan hun bestaan. Laten we het eens hebben over de godsdienstige situatie in die tijd. Je weet waarschijnlijk wel wat monotheïsme is en wat polytheïsme is. Monotheïsme is het geloof in één God. Israël was zo ongeveer het enige land ter wereld waarvan we weten dat het monotheïstisch was. Ze hadden één God, Die Yahweh heette.

We denken meestal dat het alternatief daarvoor polytheïsme is. We denken dan misschien aan de Griekse goden op de berg Olympus en de Romeinse goden, Zeus en Hermes en al die verschillende goden. Dat beschouwen we als polytheïsme. Er is nog iets anders dat tussen monotheïsme en polytheïsme in zit. Het heet henotheïsme. Henotheïsme is een soort mengeling van monotheïsme en polytheïsme. Je zegt: ‘Hoe kun je die twee vermengen? Er is óf één God, óf er is niet één God.’

In de oudheid, in elk geval in de tijd van Israël, was de opvatting in de meeste culturen dat er veel goden zijn, maar dat ieder volk er maar één heeft. Er waren nationale goden. In de praktijk waren ze dus net monotheïsten. De Filistijnen aanbaden Dagon, de Moabieten aanbaden Kamos, enzovoort. Ze hadden elk hun eigen nationale god. Maar ze erkenden dat de andere goden van de andere volken ook echte goden waren. In hun theologie waren ze dus eigenlijk polytheïstisch, maar in hun praktijk min of meer monotheïstisch. Zo waren vrijwel alle volken.

Israël verschilde daarvan doordat ze monotheïstisch waren in hun theologie en polytheïstisch in hun praktijk, want ze aanbaden daadwerkelijk andere goden waarin ze eigenlijk niet geloofden, denk ik. Maar waar het om gaat, is dat ieder volk rondom Israël zijn nationale godheid had. En Israël ook; het had Yahweh. Nu geloofden de meeste volken rondom Israël in Yahweh. Ze aanbaden Yahweh alleen niet, omdat ze hun eigen nationale godheid hadden om te aanbidden. Ze geloofden dat Yahweh de

ationale God van Israël was en dat Hij een echte God was. Maar dat was Kamos ook, en Baäl ook, en Molech ook, en Dagon ook. Ze beschouwden die allemaal als echte goden. Alleen geloofden ze dat de Joden Yahweh moesten aanbidden en dat andere volken hun eigen goden moesten aanbidden.

Ik denk dat het Jeremia is die zich op een gegeven moment verbaast over het feit dat Israël andere goden aanbidt en zegt:

Voorzeker, steek over naar de eilanden van de Kittiërs, en zie, stuur boden naar Kedar en let aandachtig op, en kijk of iets dergelijks gebeurd is.

JEREMIA 2:10

Het kan ook Jesaja geweest zijn. Ik weet de passage niet meer precies. Maar hij zegt:

Heeft een volk ooit goden ingeruild? — en het zijn niet eens goden! — Toch heeft Mijn volk zijn Eer ingeruild voor wat niet van nut is.

JEREMIA 2:11

Zoals Israël heeft gedaan? En het antwoord is blijkbaar nee. Geen van de volken om hen heen aanbad ooit Jahweh of de andere goden van de volken om hen heen. Ze aanbaden gewoon hun eigen god. Israël, het enige volk dat de echte God had, kon niet bij Hem blijven. Ze wilden godsdiensten overnemen van andere volken om hen heen. Het ironische is dat zij de enigen waren van wie de God werkelijk bestond. Hij bewees het door hen daarvoor te oordelen.

13

Oorlog en de reputatie van Israëls God

Maar het was vaak zo, eigenlijk bijna altijd, dat de mensen een oorlog tussen twee volken in werkelijkheid zagen als een oorlog tussen twee godheden. Als Israël oorlog voerde tegen de Moabieten, ging het om Jahweh tegen Kamos. Of als het tegen Babylon was, dan was het Bel, de god van Babylon, die Jahweh versloeg.

Dat is natuurlijk een probleem, want er waren momenten waarop God daadwerkelijk wilde dat Israël verloor, omdat Hij hen oordeelde. Toch wist Hij dat de volken eromheen dat zouden opvatten alsof Hij zwak was. Iedereen wist dat Jahweh de God van Israël was. Als Hij toeliet dat een volk van buitenaf Israël versloeg, wist Hij dat iedereen het zo zou opvatten: 'O, hun god was sterker dan Jahweh.' Maar Hij nam dat risico toch.

In het boek Jesaja zegt Hij dit tegen Israël. De volgende formulering staat in Romeinen 2:24:

Want de Naam van God wordt, zoals geschreven is, door uw toedoen gelasterd onder de heidenen.

ROMEINEN 2:24

Wat Hij bedoelt, is: 'Omdat jullie Mij dwingen jullie te oordelen, zullen mensen het verkeerd begrijpen en denken dat Ik zwakker ben dan hun goden. Ik ga het toch doen. Ik zal de klap gewoon incasseren. Ik zal die klap voor Mijn reputatie incasseren, omdat Ik jullie moet oordelen.' Zo begreep men die dingen in die tijd dus.

Nu kan Israël zich deels tot de goden van de heidenen aangetrokken hebben gevoeld omdat er tijden waren waarin de heidenen voorspoedig of machtig leken te zijn. Ze hadden het gevoel: 'O, dat betekent dat hun god beter is dan onze God.' Dat lijkt ons vreemd. Als je het boek Richteren of het boek Koningen doorleest, denk je: 'Hoe kunnen ze steeds weer dezelfde fouten maken?' Het lijkt haast onwerkelijk. Hoe kan het dat hun voorouders deze fout elke generatie maakten, en dat zij dezelfde fout maken? Leren ze dan niets van de geschiedenis? Blijkbaar niet.

14

Geloof doorgeven aan de volgende generatie

Maar voordat we te hard over hen oordelen, moet je beseffen hoe moeilijk het voor je is om je geloof aan je kinderen door te geven en hoe moeilijk het voor hen is om zich dat echt eigen te maken. Het is gemakkelijk om je kinderen te leren wat je gelooft. Het is niet gemakkelijk om dat op hen over te dragen. Jij hebt een ervaring met God. Je bent wedergeboren. God is voor jou een werkelijkheid die je overtuigt. Je kunt je kinderen

daarover vertellen. Maar als zij die ervaring niet ook hebben, is het voor hen gewoon onwerkelijk. Voor de volgende generatie is het nog onwerkelijker, tenzij God in hun tijd een opwekking geeft.

Het gebeurt vaak dat God in een bepaalde generatie op een machtige manier werkt. Dan zijn er heel veel mensen die echt zeggen: 'Wauw, God bestaat echt', en ze worden enthousiast over God. Wij hebben zo'n opwekking meegemaakt in de jaren zestig en zeventig, de Jezusbeweging. Een heleboel mensen werden als oogst binnengebracht in het Koninkrijk van God en hadden krachtige ervaringen met Christus. Zij zullen er nooit aan twifelen dat God echt bestaat.

Velen van ons hebben kinderen van wie we dachten dat ze net zo zouden geloven als wij. We hebben hun geleerd hoe. We hebben hun de waarheid geleerd. We hebben het hun zelfs zo goed mogelijk voorgeleefd. Maar dan kijken we naar hen en zeggen: 'Waarom is dit voor hen geen werkelijkheid?' Elke generatie moet zelf een band met God krijgen. Een generatie van wie de ouders christen waren, heeft het voordeel dat ze van jongs af aan weet met Wie ze een band moet krijgen.

Ik zei altijd tegen mijn kinderen: 'Het is mijn verantwoordelijkheid om ervoor te zorgen dat jullie weten wat de waarheid is, maar ik kan er niet voor zorgen dat jullie erom geven. Ik kan er alleen voor zorgen dat jullie ervan weten. Ik kan er niet voor zorgen dat het jullie iets kan schelen. Ik wou dat ik dat kon. Ik wou dat ik gewoon in jullie hart kon komen en daar iets kon bewerken, zodat jullie er net zo om geven als ik.' Maar we weten uit ervaring dat dit niet altijd het geval is. Sommigen van jullie hebben kinderen die God dienen. God zegene je. Alle goeds toegewenst. Maar heel veel mensen begrijpen waar ik het over heb.

We moeten dus niet al te verbaasd zijn wanneer één generatie Israëlieten een grote bevrijding door God meemaakt, door een van de richters of door de opwekking of hervormingen onder Josia, of wat dan ook, en de volgende generatie daar vervolgens helemaal niets om geeft. Voor hen is God gewoon iets waarover ze hebben gehoord. Ze weten niet zo zeker of ze Hem wel mogen. Ze zijn net kinderen die zeggen: 'Nou, waarom is Jezus zo bijzonder? Er zijn een heleboel hindoes. Dat lijken ook goede mensen te zijn. En die boeddhisten dan? Dat zijn goede mensen. Zeggen zij niet veel van dezelfde dingen die wij christenen zeggen?'

De kinderen denken: ‘Waarom moeten we eigenlijk christenen zijn als er ook al die andere godsdiensten zijn? Die mensen zijn ook goede mensen. Hoe weten we dat wij gelijk hebben?’ Ik weet zeker dat de Israëlieten datzelfde probleem hadden met hun kinderen, de generatie die de bevrijding door God niet had meegemaakt. Ze hadden er alleen over gehoord. Als je dan nog een generatie verder kwam, begon het alleen nog maar een vaag verhaal te worden dat ze van hun grootouders hadden gehoord. Maar ze zagen andere goden en zeiden: ‘Nou, misschien...’ En voor het vlees was het veel gemakkelijker om de godsdiensten van de heidenen om hen heen te aanvaarden dan de godsdienst van Jahweh. Want Jahweh eiste een heilig leven, en een heilig leven leiden gaat tegen de menselijke natuur in. Het is echt moeilijk om een heilig leven te leiden.

15

De aantrekkingskracht van vruchtbaarheidsgoden

Maar bij de volken om hen heen waren de erediensten orgieën, dronken orgieën. Ze hadden geen enkele moraal. Het waren bloeddorstige, oorlogszuchtige volken die gedreven werden door seks en door de begeerten van het vlees. Hun godheden waren op maat gemaakt om het soort gedrag goed te keuren en te ondersteunen dat de mens vanuit zijn meest vleselijke kant wil vertonen.

Voor deze kinderen was Jahweh alleen maar een gerucht, en ook nog eens geen erg leuk gerucht. Maar de mensen die ze om zich heen zagen, hielden orgieën. Hun goden vonden dat prettig. Dat klinkt aantrekkelijk, waarschijnlijk meer voor mannen dan voor vrouwen. Maar er waren ook andere aspecten, de dronkenschap en de andere dingen die mensen echt weglukten.

Dan hadden ze ook nog bepaalde overtuigingen. De meeste goden van de heidenen waren vruchtbaarheidsgoden, en het was een agrarische samenleving. Het was heel belangrijk om veel kinderen te hebben die je op de boerderij konden helpen. Het was heel belangrijk dat de gewassen groeiden, want je hele welvaart hing samen met het land en de vruchtbaarheid ervan. Bijna alle goden van de heidenen waren vruchtbaarheidsgoden. Het uitvoeren van deze rituelen, het offeren van een baby aan

Molech, was dus bedoeld om je vruchtbaarheid te vergroten. In dat geval lijkt het juist de andere kant op te gaan, maar dat was wat ze dachten. Ze dachten dat je daardoor goede oogsten zou krijgen en dat soort dingen.

Als Israël op landbouwgebied een slecht jaar had en de Ammonieten goede oogsten hadden, keek de gemiddelde Israëliet daarnaar en zei: 'Nou, misschien levert het hun meer op om die god te aanbidden dan het ons oplevert om Jahweh te aanbidden.' Je vindt uitingen van die gedachte in bijvoorbeeld Psalm 73 of Maleachi hoofdstuk 3, of op een paar andere plaatsen in de Schrift, bij sommige profeten en in de Psalmen. Daar wordt deze gedachte verwoord:

U zegt: God dienen is nutteloos! Wat voor nut heeft het dat wij onze taak ten behoeve van Hem vervullen en dat wij in het zwart gaan voor het aangezicht van de HEERE van de legermachten? Welnu, wij prijzen de hoogmoedigen gelukkig: niet alleen worden zij die goddeloosheid doen, opgebouwd, zelfs als zij God beproeven, ontkomen zij.

MALEACHI 3:14-15

Verwijzing gecontroleerd: de spreker noemde Psalmen 73, maar de bewoording is Maleachi 3:14-15.

Dit is niet iets waarvoor de profeten of de psalmdichter pleitten, maar het zijn dingen die ze hoorden. Maleachi bestrafte juist die houding. In Psalm 73 zei de psalmdichter, vrij weergegeven: 'Ik gaf bijna aan die gedachte toe.'

Dat is die psalm waarin staat, vrij weergegeven:

God is werkelijk goed voor Israël.

PSALMEN 73:1

Er staat:

Maar wat mij betreft, mijn voeten waren bijna uitgegleden, mijn schreden waren haast uitgeschoten,

PSALMEN 73:2

Als je verder leest in die psalm, staat er:

want ik was jaloers op de dwazen, toen ik de vrede van de goddelozen zag.

PSALMEN 73:3

En ik ben een goed mens, en het gaat mij niet voorspoedig. En ik denk: wat heeft het voor zin om God te dienen?

Soms aanbaden mensen Jahweh trouw en ging het niet goed met hen. Dan dachten ze: 'Nou, misschien zal een van die andere goden meer voor me doen.' Zo werden mensen achter de verkeerde goden aan getrokken.

16

Dagon en de strijd met de Filistijnen

Dit zijn de goden die er om hen heen waren: Dagon. De Filistijnen werden in de begintijd nooit uit het land verdreven. In de dagen van Jozua veroverden Jozua en de Israëlieten in wezen het hele land Kanaän. Ze roeiden niet alle afzonderlijke steden uit. Sommige steden bleven hun weerstand bieden. Zelfs Jeruzalem deed dat een tijdlang, tot de tijd van David. Maar ze stelden niettemin de grenzen veilig. Ze kregen nooit de kuststrook aan de Middellandse Zee in handen, die door vijf Filistijnse steden werd beheerst.

De Filistijnen waren een heel oorlogszuchtig, sterk volk. Ze hadden een aantal reuzen onder zich, zoals Simson. De Enakieten, die ook reuzen waren, woonden ook in een van de Filistijnse steden. Ze zorgden voor moeilijkheden. Hun godsdienst was de aanbidding van Dagon.

Geleerden dachten ooit dat de naam Dagon ‘visgod’ betekende. Toen ik opgroeide, stond er in de commentaren dat Dagon een god was met een lichaam als dat van een mens en de kop van een vis. Want het woord Dagon in het Hebreeuws leek verband te houden met het woord voor vis. Geleerden zijn er nu niet meer zo zeker van dat dit de betekenis is. Volgens mij hebben ze geen beelden van een visgod gevonden, dus er bestaat enige twijfel over de vraag of Dagon werkelijk een visgod was of niet.

Hoe dan ook, hij was de god van de Filistijnen. Ze denken nu dat hij misschien een graangod was, zoals de meeste goden in de omgeving. Hij werd in de hele Vruchtbare Halvemaan aanbeden, niet alleen door de Filistijnen, maar in het hele Midden-Oosten. In de periode van de historische boeken was Dagon vooral de god van de Filistijnen.

Simson verwoestte de tempel van Dagon toen hij stierf. Toen hij de zuilen van die tempel omver trok, was dat de tempel van Dagon. Er waren daar ongeveer 3.000 aanbidders van Dagon die bij die gelegenheid samen met Simson omkwamen. Maar Simson bevrijdde Israël niet van de Filistijnen. De Filistijnen waren een onderdrukkend volk en bezorgden Israël veel moeilijkheden totdat David hen versloeg. David is degene die grotendeels met hen afrekende en hen aan Israël onderwierp. Op een bepaald moment, vóór de tijd van David, werd de ark van het verbond door de Filistijnen buitgemaakt en in de tempel van Dagon gezet. Het is een nogal grappig verhaal in 1 Samuel. De Filistijnen maakten de ark buit als oorlogstrofee in de strijd tegen Israël. Ze zetten hem in de tempel van Dagon, en de volgende dag was het beeld van Dagon voorovergevallen, met zijn gezicht op de grond. In het Engels heet dat ‘prostrate’. Op mijn leeftijd denk ik meer aan ‘prostate’, oftewel ‘prostaat’. Maar het beeld was dus voorovergevallen, met zijn gezicht op de grond, voor de ark van het verbond.

Dus zetten ze het weer overeind en gingen weer weg. De volgende dag kwamen ze terug. Het was opnieuw omgevallen, en zijn hoofd en zijn handen waren afgehakt. Wie had dat gedaan? Dat werd nooit uitgelegd. Maar ze besloten dat dit geen goede plek voor de ark was. Het was niet goed voor Dagon om Jahweh in zijn nabijheid te hebben. Uiteindelijk brachten ze de ark van stad naar stad, en overal waar hij kwam, werd die plaats geteisterd door builenpest en ratten. Dus stuurden ze hem ten slotte terug naar de Israëlieten. We zullen in de Bijbel enkele verhalen over Dagon tegenkomen.

17

Baäl, Asjera en Astoreth

Baäl is natuurlijk een heel gebruikelijke term in het Oude Testament. De term Baäl staat soms zelfs in het meervoud, Baäls. Baäl kan een min of meer algemene term zijn geweest voor allerlei heidense goden, al lijkt er één specifieke godheid te zijn die Baäl heet. Het woord Baäl betekent meester, heer of echtgenoot. Natuurlijk zou elk volk zijn god zijn Baäl kunnen noemen. Maar er is een specifieke Baäl die de god van de Kanaänieten lijkt te zijn. Hij wordt voorgesteld als de zoon van El, de vage oppergod. In hun denken is er een oppergod die El heet, maar niemand heeft contact met hem of aanbidt hem. Baäl is de ene god die als hun godheid in betrekking staat tot het Kanaänitische volk.

Baäl is een algemene aanduiding voor verschillende plaatselijke natuurgoden die verantwoordelijk zijn voor de landbouw en de vruchtbaarheid van het vee. In sommige contexten wordt hij de zoon van Dagon genoemd. Bij de aanbidding van Baäl hoorden onzedelijke seksuele rituelen, zoals vrij uitvoerig door archeologische ontdekkingen is gedocumenteerd. Er zijn veel bewijzen gevonden voor de orgieën enzovoort die deel uitmaakten van de aanbidding van Baäl, en ook van de aanbidding van de meeste van die andere goden.

Dan heb je een vrouwelijke naam, Asjera of Astoreth. Geleerden zijn het er niet over eens of Asjera en Astoreth dezelfde godin zijn of twee verschillende godinnen. Beiden worden in sommige archeologische vondsten met Baäl in verband gebracht als zijn gemalin. Veel heidenen zagen Baäl als een god die een vrouwelijke gemalin had die een godin was. Asjera en Astoreth worden allebei zo voorgesteld. De meeste geleerden lijken te denken dat ze niet dezelfde godin zijn, maar sommigen denken nog steeds van wel.

Astoreth wordt de godin van de Sidoniërs genoemd. Sidon lag ten noorden van Israël, in wat wij Fenicië noemen. Dat is tegenwoordig Libanon, denk ik. Ze aanbaden Astoreth, staat er in 1 Koningen 11:5. Het is niet duidelijk of Asjera en Astoreth met elkaar worden vereenzelvigd of als twee afzonderlijke godinnen worden beschouwd, al neigen geleerden naar die laatste opvatting. Beiden worden beschouwd als de gemalinnen van Baäl.

In Richteren 6:25 werden Asjerapalen naast de altaren van Baäl opgericht. Deze palen waren uit hout gesneden en worden in 1 Koningen 15:13 als obsceen beschreven.

De spreker gebruikt hier het Engelse woord ‘obscene’. De HSV gebruikt ‘gruwelijk’; dat woord heeft op zichzelf geen specifiek seksuele betekenis.

Zonder al te aanschouwelijk te worden: Asjerapalen waren, tenminste volgens wat ik heb gelezen, daadwerkelijk uitgesneden afbeeldingen van mannelijke geslachtsorganen. Deze heidense goden waren allemaal heel sterk op seksualiteit gericht. Het zijn natuurlijk vruchtbaarheidsgoden, dus seks houdt vanzelfsprekend verband met vruchtbaarheid. De verwarde heidenen halen deze dingen vaak door elkaar. Maar veel van de beelden enzovoort die zijn gevonden, beelden seksualiteit heel expliciet uit. Ze worden in de Bijbel vaak in dezelfde context genoemd als prostitutie en sodomie.

De naam Astoreth is afgeleid van Astarte, de Fenicische godin van de liefde, de vruchtbaarheid en ook de oorlog. Ze wordt ook vereenzelvigd met Venus, Aphrodite en Diana uit de klassieke wereld. Meestal wordt deze godin in beeldjes voorgesteld als een naakte vrouw. Haar aanbidding ging gepaard met ontuchtige seksuele cultusrituelen.

18

Molech, Kamos en de kinderoffers

Molech, die in de Bijbel ook Milkom wordt genoemd, is volgens 1 Koningen 11:5:

want Salomo ging achter Astarte aan, de god van de Sidoniërs, en achter Milkom, de afschuwelijke afgod van de Ammonieten.

1 KONINGEN 11:5

De Ammonieten waren in zekere zin verwanten van de Israëlieten. Ammon en Moab waren de twee zonen van Lot, en Lot was natuurlijk de neef van Abraham. Er is een familieband als je ver genoeg teruggaat. Je moet eigenlijk helemaal terug naar Terah om die verwantschap te vinden. Maar over het algemeen werden de Ammonieten en

de Moabieten in zekere zin als broedervolken van Israël beschouwd. God stond Israël niet toe hun gebied binnen te vallen en hen te veroveren toen ze uit Egypte kwamen, vanwege hun onderlinge verwantschap.

Maar de Ammonieten waren aanbidders van Ammon. Hij was een vuurgod die in het hele oude Nabije Oosten en Noord-Afrika algemeen werd aanbeden door Kanaänieten en Filistijnen, Arameeërs en Semitische volken, en later door Feniciërs.

De spreker noemt hier Ammon; vóór en na deze uitspraak spreekt hij over Molech/Milkom. Het is onduidelijk of hij dezelfde god bedoelt.

Hij werd afgebeeld als een menselijke figuur met de kop van een stier. Men denkt dat er binnen in een bronzen beeld van Molech een vuur werd gestookt om het roodgloeiend te maken. De praktijk waarbij kinderen in de armen van dit beeld werden geofferd, werd in de Schrift zo genoemd:

Onder u mag niemand gevonden worden die zijn zoon of zijn dochter door het vuur laat gaan, die waarzeggerij pleegt, die wolken duidt of aan wichelarij doet, die een tovenaars is,

DEUTERONOMIUM 18:10

Je komt die uitdrukking vaak tegen in de historische boeken, omdat sommige Israëlieten Molech aanbaden en hun kinderen door het vuur lieten gaan. Dat betekent dat ze hen levend verbrandden voor deze demonische god. Zelfs Manasse, de koning in Jeruzalem, deed hetzelfde. Hij verbrandde zijn zoon voor Molech.

Dan Kamos, die ik eerder noemde. Hij is de gruwel van de Moabieten in 1 Koningen 11:7. Kamos was een god die verbonden was met de Semitische moedergodin Asjtar. Net als bij Molech werden er bij de aanbidding van Kamos kinderen geofferd. Op grond van Richteren hoofdstuk 11, vers 12 en 24 geloven sommige geleerden dat Kamos dezelfde god is als Molech. Het is natuurlijk mogelijk dat de voornaamste god van de Moabieten en de voornaamste god van de Ammonieten met elkaar worden verward. Die twee volken waren immers nauw met elkaar verbonden en aan elkaar verwant, al zijn sommigen het daar niet mee eens. Dit zijn de voornaamste goden en godinnen over wie je zult horen wanneer we deze boeken doorlezen.

19

Mozes en Christus als grondleggers

Dit laatste gedeelte is alleen mijn eigen waarneming. Ik heb nog nooit iemand deze dingen horen opmerken, maar bij mijn studie van de Bijbel heb ik er zelf niet omheen gekund. Het lijkt er inderdaad op dat er, wanneer je de geschiedenis van Israël doorleest, in bepaalde opzichten enige overeenkomst is met de geschiedenis van de kerk.

Israël werd bijvoorbeeld door Mozes gesticht. Mozes is een type van Christus. Natuurlijk zijn er ook andere typen van Christus. Jozua zelf is ook een type van Christus. Toch is Mozes de belangrijkste grondlegger in de geschiedenis van Israël, zoals Christus dat in onze geschiedenis is. Mozes gaf de wet. Jezus legde het Koninkrijk van God en de beginselen ervan vast. Heel Israël moest voortaan, na Mozes, zijn leiding volgen door de wet van Mozes te volgen. Alle christenen moeten het gezag van Christus en Zijn onderwijs volgen.

De overpriester zei tegen de man die blind geboren was:

Jij bent Zijn discipel, waarmee hij Jezus bedoelde.

Zij dan scholden hem uit en zeiden: U bent een discipel van Hem, maar wij zijn discipelen van Mozes.

JOHANNES 9:28

Mozes was voor de Joden eigenlijk wat Christus voor de christenen is. De boeken van Mozes, de Pentateuch, komen dus in beginsel overeen met de tijd dat Jezus hier was. Toen Mozes hier was en Israël rechtstreeks bestuurde, was dat vergelijkbaar met de tijd dat Jezus hier was en de vroege gemeente stichtte en bestuurde.

20

Jozua en de apostelen als opvolgers

Het boek Jozua gaat over de tijd van zijn leiderschap. Toen Mozes er niet meer was, nam Jozua de leiding over. Hij was rechtstreeks door Mozes, door handoplegging, als zijn opvolger aangesteld. Jezus stelde de apostelen rechtstreeks aan. Jozua komt overeen met de tijd van de apostelen, omdat Mozes in wezen de opdracht had gekregen en Jozua die opdracht uitvoerde door de legers van Israël aan te voeren om het land te veroveren. De apostelen hadden de opdracht om het Evangelie naar de wereld te brengen, en dat deden ze. Jezus legde de grondslag, en de apostelen droegen Zijn boodschap uit en veroverden de hele mediterrane wereld. Daardoor werd die in wezen een gebied waar het christendom aanwezig was en uiteindelijk de overhand kreeg.

De periode van Mozes lijkt dus op de periode van Christus Zelf op aarde. De periode van Jozua lijkt sterk op de periode van de apostelen, omdat Jozua rechtstreeks werd aangesteld als opvolger van Mozes, maar niet met al het gezag dat Mozes had. In Numeri staat dat:

Toen zei de HEERE tegen Mozes: Neem Jozua bij u, de zoon van Nun, een man in wie de Geest is, en leg uw hand op hem. Plaats hem voor de priester Eleazar en voor heel de gemeenschap, en draag voor hun ogen het bevel aan hem over. Leg een deel van uw waardigheid op hem. Dan zal heel de gemeenschap van de Israëlieten naar hem luisteren.

NUMERI 27:18-20

De apostelen nemen niet werkelijk de plaats van Jezus als Heere in, maar ze hadden beslist meer gezag dan wie dan ook sinds die tijd in de gemeente heeft gehad. Ook stelden ze normen vast voor de gemeente. En ze verdeelden als het ware onder de gemeente de erfenis die Christus voor ons had achtergelaten.

Door Jozua gebeurden er ook werkelijk enkele van dezelfde soort wonderen als door Mozes. Ook bij de apostelen gingen de wonderen van Jezus door. Nu besef ik dat er sindsdien wonderen zijn geweest. Maar het lijkt erop dat er sinds de apostelen niemand is geweest die zoveel wonderen heeft gedaan als zij. Een paar mensen

misschien. Misschien zijn er ergens in Afrika en China en elders een paar mensen die evenveel wonderen hebben gezien. Maar over het algemeen zie je niet dat de leiding van de gemeente wereldwijd zoveel wonderen doet als de leiding van de gemeente in de tijd van de apostelen deed. De wonderen van Jozua leken op die van Mozes. De wonderen van de apostelen leken op die van Christus. En zij waren de opvolgers van Christus.

21

De richteren en God als Koning

Dan heb je de periode van de richteren, en dat is een heel interessante tijd. De periode van de richteren heeft me geboeid, omdat die laat zien hoe God de zaken achterliet toen Jozua er niet meer was. Het is interessant dat Mozes Jozua aanstelde als zijn opvolger, maar dat Jozua niemand aanstelde als de zijne. Wanneer Jozua er niet meer is, ontstaat er een vacuüm. Er is geen officiële leiding.

Hoe moest het volk bestuurd worden? Er staat in Richteren:

In die dagen was er geen koning in Israël: eenieder deed wat juist was in zijn ogen.

RICHTEREN 21:25

Dat klinkt als iets slechts. Tenzij ze natuurlijk door de wet van God worden bestuurd. Dan is het niet iets slechts. Met andere woorden, Israël had Gods wet gekregen om zich daaraan te houden. Iedereen was zelfstandig. Er was geen centraal bestuur. Er was geen institutionalisering. God liet van tijd tot tijd leiders opstaan, gewoon charismatische mannen die Israël naar een opwekking en naar een overwinning leidden. Zo iemand diende hen dan zolang hij leefde, en daarna stierf hij. Er was geen opvolger voor die man. Het was alsof ze helemaal geen opvolging hadden. Als God een man nodig had, liet Hij gewoon iemand opstaan. Hij gaf iemand gaven. Deze charismatische leider trad naar voren, deed grote dingen voor de gemeente en stierf dan. En er was niemand om hem te vervangen totdat er weer iemand nodig was.

Het interessante is dat bijna iedereen denkt dat de tijd van de richteren echt een slechte toestand was. Maar de tijd van de richteren was in feite wat God had ingesteld. Het zijn de mensen die het veranderden. Het volk wilde die regeling niet. Ze zeiden:

Zij zeiden tegen hem: Zie, u bent oud geworden en uw zonen gaan niet in uw wegen. Stel daarom een koning over ons aan om ons leiding te geven, zoals alle volken.

1 SAMUEL 8:5

Het beviel Samuel niet, en het beviel God niet dat ze een koning wilden. God leek het goed te vinden zoals het was. Waarom? Omdat Hij hun Koning was. Iedereen legde rechtstreeks verantwoording af aan God. Sommigen brachten daar niet zo veel van terecht, zoals het boek Richteren laat zien. Maar God wilde nog steeds dat mensen niet door een menselijke figuur bestuurd zouden worden. Nadat Jozua er niet meer was, waren er geen menselijke figuren die God aanstelde om over het volk te heersen. Ze moesten God gehoorzamen. Er was een grote mate van persoonlijke zelfstandigheid onder God en persoonlijke verantwoordelijkheid tegenover God, maar geen institutionalisering.

22

Monarchie en de institutionalisering van de kerk

Maar dan komt de monarchie, waar God niet blij mee was. Dat is wat er in de vierde eeuw met de kerk gebeurde. De kerk werd geïnstitutionaliseerd. Zelfs daarvoor begon het al die kant op te gaan. Ze kregen kerkelijke ambtsdragers die om politieke redenen werden aangesteld. Elke kerkorde bevatte een bepaalde regeling voor de opvolging. Als deze oudsten sterven, nemen die anderen hun plaats in, enzovoort. Zo doen kerkgenootschappen het. Zo deed de Rooms-Katholieke Kerk het. Wat ik een institutionele kerk noem, is in wezen een kerk die zo georganiseerd is dat haar leiders automatisch worden opgevolgd.

Wat er met de komst van de monarchie gebeurde, was dat Israël niet langer werd geleid door mensen die van God gaven hadden gekregen, maar door mensen die gewoon de opvolgers van de vorige man waren. Het konden goede mensen zijn of slechte mensen. Meestal waren het slechte mensen. Hetzelfde gebeurde met de kerk in de institutionele periode. De splitsing van het volk onder Rehabeam doet me denken aan de Reformatie, hoewel die het probleem ook niet echt oploste, omdat beide geïstitutionaliseerd waren. Protestantse kerken en katholieke kerken zijn geïstitutionaliseerd. Tot en met de monarchie zien we enkele parallellen met wat er in de kerk is gebeurd.

Dan heb je de Babylonische ballingschap. Ik weet niet waarmee die overeenkomt, of de terugkeer. Misschien is dat iets wat nog in de toekomst ligt. Misschien komt er een grote afval en een herstel. Ik weet het niet zeker. Maar bij het doornemen van de geschiedenis van het Oude Testament kon ik niet anders dan die overeenkomsten opmerken. Er zijn parallellen met het verloop van de kerkgeschiedenis. Het verbaast me dat ik dat nooit ben tegengekomen in boeken over dit onderwerp.

Als ik erover nadenk, lijkt iedereen te vinden dat de monarchie iets goeds was, omdat mensen toen niet meer zomaar deden wat juist was in hun eigen ogen. Het probleem is dat mensen, als je een vorst hebt, moeten doen wat juist is in de ogen van een koning, en die kan slecht zijn. Het is veel beter om God als je Koning te hebben. Dan ben je verantwoording schuldig. Je doet wat juist is in je eigen ogen, en misschien behaag je God daarmee, misschien ook niet. Maar je bent in elk geval verantwoording schuldig aan God. Als je een koning hebt die een tiran is, zoals Achab en zijn vrouw Izebel, kun je Jahweh niet dienen, omdat ze je dan doden. Zodra het geïstitutionaliseerd is, is er geen vrijheid meer om God te dienen.

We zullen dus bij het doornemen van de historische boeken, in die verschillende perioden, enkele lessen tegenkomen die volgens mij heel vanzelfsprekende parallellen zullen hebben met dingen die van toepassing zijn op de gemeente, waar wij natuurlijk deel van uitmaken. Dat zullen we zien als we deze boeken doornemen. We krijgen een inleiding op Jozua, en dan zullen we uiteindelijk ook echt aan Jozua beginnen.

Om verder te lezen

Alle bijbelteksten die in deze lezing aan bod komen, in de volgorde waarin ze gebruikt zijn.

- 2 Koningen 18:21
- Jesaja 7:4-9
- Jesaja 7:14
- Jona 3:4
- Jeremia 16:14
- Jeremia 16:15
- Jeremia 2:10
- Jeremia 2:11
- Romeinen 2:24
- Maleachi 3:14-15
- Psalmen 73:1
- Psalmen 73:2
- Psalmen 73:3
- 1 Koningen 11:5
- Deuteronomium 18:10
- Johannes 9:28
- Numeri 27:18-20
- Richteren 21:25
- 1 Samuel 8:5

Lezing © Steve Gregg / The Narrow Path. Nederlandse vertaling © 2026 Vers voor Vers. De bijbeltekst in deze uitgave is ontleend aan de Bijbel in de Herziene Statenvertaling, © 2010/2016 Stichting HSV.